

Magyar Juhászat és Kecsketenyésztés

A terület, a támogatás
és a lehetséges jövő

Folyamatosan nagyon sokféle információ lát napvilágot arról, hogy a támogatási rendszer milyen változására számíthatunk a következő hét éves költségvetési periódusban, de végleges döntések még nem születtek.

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság
28. évfolyam
2019/3

A szerkesztőbizottság tagjai: **Dr. Jávor András**, egyetemi tanár, a Juh Termékτανács elnöke, **Bátor Árpád**, a Juh Termékτανács elnökhelyettese, **Dr. Kukovics Sándor**, a Juh Termékτανács ügyvezető igazgatója, **† Dr. Békési Gyula**, a Juh Termékτανács nyugalmazott ügyvezető igazgatója
Szerkesztette: **Avar László**

A terület, a támogatás és a lehetséges jövő

Folyamatosan nagyon sokféle információ lát napvilágot arról, hogy a támogatási rendszer milyen változására számíthatunk a következő hét éves költségvetési periódusban, de végleges döntések még nem születtek. De már vannak elgondolkodtató előzetes információk, amelyek szerint a változásoknak akár meglehetősen negatív hatása is lehet a juhágazatra.

Tekintettel arra, hogy a juhtartók legnagyobb összegű támogatása a területalapú, igencsak érdekes az ágazat által használt területek méret szerinti megoszlása, valamint az ezzel kapcsolatos bevételi források alakulása.

Az EU jövőre vonatkozó elképzeléseiből

A napvilágra került információk szerint az Európai Bizottság 5%-kal kívánja csökkenteni a költségeket – az elérhető támogatási forrásokat – alapvetően a brexitre hivatkozva. Ugyanakkor a meglévő források hatékonyabb felhasználását tűzte ki célul, amibe beletartozik felelősség eddigénél erősebb megosztása is a Bizottság és a tagállamok között. Mindezekon felül a forrásokat az eddigénél szorosabban kívánják a környezetvédelmi, klímaváltozási, kutatás-fejlesztési és egészségügyi célokhoz kapcsolni.

Olyan elképzelés is nyilvánosságot kapott, hogy a célzott területeken felhasználható közvetlen támogatások (állattenyésztésben juh és húsmarha, kertészet) jelenlegi 13+2%-os arányát 10+2%-ra csökkentenék.

Mindezekon felül igazságosabb forráselosztást kívánunk megvalósítani a tagállamok és a gazdaságok szintjén. A forrásokat a tudásalapú mezőgazdaságra kívánják fordítani, az eddigénél ambiciózusabb környezet- és klímavédelmi célokkal. Megállapították, hogy a közvetlen támogatások meglehetősen fontos források az olyan gazdaságok számára, amelyek jelenleg sem működnek gazdaságosan. Az eddigénél jobban célzott jövedelempótló támogatásoknak egyrészt a belső konvergenciát, másrészt a hatékonyabb újraelosztást kell szolgálniuk.

Az igazságosabb jövedelemelosztáshoz gazdaságonként maximalizálnák az elérhető támogatást 60 000 euró összegben, amely

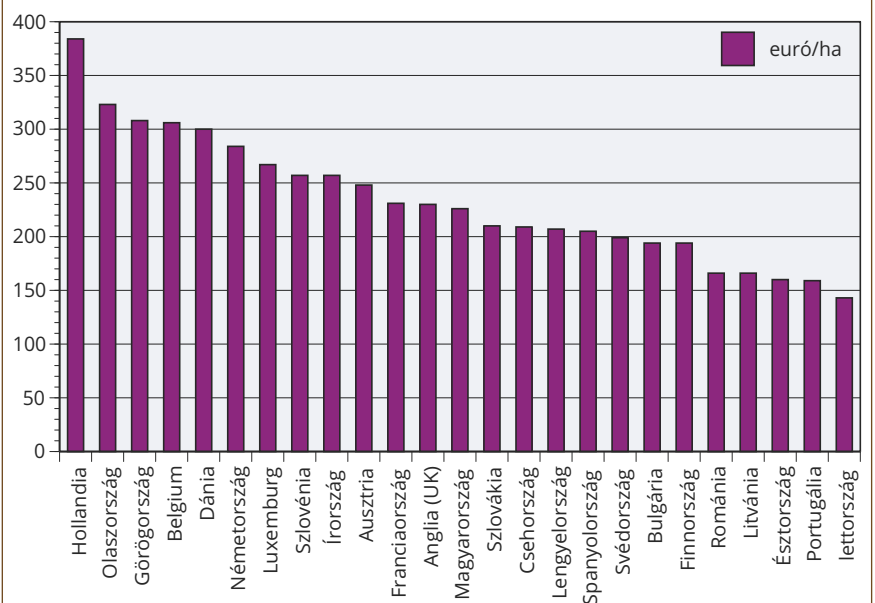
felett 100 000 euróig degresszív támogatást („capping”) kívánunk bevezetni. Fontos megjegyezni, hogy a bért és bérjellegű költségeket figyelembe veszik e határok megállapításánál, azaz a termelési tevékenységre kifizetett bérjellegű költségek növelik ezen támogatási határt. Ez a fizetett alkalmazottakkal dolgozó üzemek esetében a bruttó termelési érték 30%-át is kiteheti, míg önfoglalkoztatás esetében ez a költség csak akkor vehető figyelembe, ha a költséget kimutathatóan ki is fizették bér jellegű költségeként.

kolatlanak tartja, már csak azért is, mert az a biológiai sokszínűség megőrzését szolgálja.

Ehhez a kérdéshez nemcsak a szántóterületek, hanem a gyepterületek támogatása is hozzá tartozik, azzal a kiegészítéssel, hogy a különböző kiegészítő források (Natura 2000, AKG, KAT, NAT, ökológiai gazdálkodás stb.) elérhető összegét ez a támogatásmaximalizálás nem érinti.

Az előbbieken felül nemcsak az üzemek közötti forrásmegosztást kívánják csökkenteni, hanem az egyes tagállamok közötti kiegyensúlyozása is cél. Eszerint, az EU át-

1. ábra: Tagállamonkénti terület alapú támogatás, zöldítéssel együtt, termeléshez kötött támogatás nélkül (2019-ben várható összeg)

Forrás: <https://www.agrarszektor.hu/agrarpenzek/ennyi-teruletalapu-tamogatast-kapnak-az-egyes-tagallamok-termeloi.13365.html>; EU Bizottság, agrarheute.com. Az átlag 230€/ha, be a közeklítés alapján nem lehet 196 €/ha a jövőben

Az e tárgyban véleményt benyújtó tagállamok többsége egyetért a támogatás valamilyen formában történő maximalizálásában, de abban eltér némileg a véleményük, hogy ez a maximalizálás mire vonatkozzon.

Többek szerint az elfogadható megoldás volna, hogy a nagyobb gazdaságoktól elvont támogatást kisebb üzemek között szétszétva növeljék utóbbiak hatékonyságát.

A legtöbbben a SAPS csökkentését tekintik elfogadhatónak, ami a hazai juhágazatot is érinti, de a támogatáskorlátozás kiterjesztését a zöldítési forrásokra több tagállam indo-

lagának 90%-át meghaladó támogatási összeggel bíró tagállamok támogatási összegét maximalizálnák, és az e feletti hányadot más, kedvezőtlenebb helyzetben lévő tagállamok között osztanák el.

E fenti elképzelések megértéséhez, könnyebb követéséhez jó áttekintést ad az egyes tagállamokban 2019-ben várható területalapú támogatások 1. ábrán bemutatott összevetése. A jövőre és a tagállami kiegyenlítésre vonatkozó elképzelések szerint a jelenlegi 230 euró/ha támogatás helyett 196 euró/ha lenne az elérendő átlag az EU-ban.

A támogatás maximalizálás eddigi hatása

A jelen költségvetési időszakban már alkalmazzák a 150 000 eurós támogatásmaximalizálási rendszert az EU tagállamaiban, országonként kisebb-nagyobb eltérésekkel. Ennek a „capping”-nek a hatását vizsgálta az EU-tagállamokban, különös tekintettel a magyarországi viszonyokra, Szeletics Ákos, aki az AKI angol nyelvű kiadványában (Studies in Agricultural Economics 120 (2018) 80-86.) tette közzé eredményeit. Elemzése szerint a 150 000 euró feletti kifizetések a gazdaságok elenyésző hányadát érintették a tagállamokban.

Az ilyen gazdaságoknak kifizetett támogatás az összes forrás 12,14%-át tett ki átlagosan EU-szinten, hatalmas tagállami eltérésekkel: 0,08%-tól (Görögország és Spanyolország) 70,87%-ig (Szlovákia). Ez a gazdaságok 0,24%-át érintette átlagosan EU-szinten – a legtöbbet Csehországban (5,17%), és a legkevesebbet Lengyelországban, Szlovéniában, Spanyolországban (0,01%). A tapasztalatok szerint az igazságosabb forráselosztás – ami teoretikusan javította volna a gazdaságok közötti különbségeket – inkább elméleti szinten volt hatásos. A „capping” elképzelés bevezetése – a nagygazdaságok meglehetősen heterogén európai uniós eloszlása miatt – meglehetősen nehézkesnek bizonyult.

A hazai viszonyokat vizsgálva Szeletics

Ákos megállapította, hogy a capping és a degresszivitás hatására 2014 és 2016 között a 300–600 ha közötti gazdaságok 15% arányban, a 600–1200 ha közötti gazdaságok 36% arányban nőttek, míg az 1200 ha feletti gazdaságok száma 41%-kal csökkent. Tehát ez az EU-s elképzelés a nagyobb gazdaságok felaprózódásához vezetett. Az EU-szabályozás és a hazai földpiaci politika természetesen együttesen eredményezték ezeket a változásokat.

A végkövetkeztetés szerint a degresszivitás és a támogatásmaximalizálás a hatékonyság javítása és az igazságosabb forráselosztás helyett a gazdaságok szétválását és kevésbé hatékony, kisebb gazdasági egységek létrehozását eredményezte. Ennek megfelelően a capping és a degresszivitás több kárt okozott, mint amennyi előnyt vártak tőlük.

(A cikk szerzőinek más tagállamokból kapott személyes információi szerint a támogatási források maximalizálása és a capping bevezetése az egyes tagállamokban a nagyobb gazdaságok több kisebb üzemre bontását eredményezte.)

A hazai juhtartó gazdaságok

A juhtartó gazdaságokra meglehetősen nagyfokú szétaprózottság, ennek következtében alacsony termelési hatékonyság vált jellemzővé. A Juh és Kecské Terméktanács és Szakmaközi Szervezet előző években végzett elemzéseinek eredményei szerint, míg 15 évvel

ezelőtt 300 termelő anyajuh elegendő volt egy család eltartásához, addig mára 500 és 1000 közöttire, egyes esetekben és területeken 1000 egyed felettire emelkedett ez a szám.

A KSH felmérése szerint jelentős eltérés van a gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok által tartott juhok számában és az egyes gazdaságméret-kategóriákban tar-

tott juhok számának megoszlásában. A KSH 2016-ra vonatkozó adatai szerint a juhot tartó gazdasági szervezetek (1. táblázat) száma meglehetősen egyenletesen oszlott meg az egyes méretkategóriák között, ugyanakkor a magángazdaságok száma intenzíven csökkent, a termelésben tartott juhok számának növekedésével párhuzamosan. Az előbbi gazdasági formában 565 juhtartó gazdaságot (164 300 juh) tartottak nyilván, utóbbiban azonban csaknem 24 000 juhtartó magángazdaság szerepelt (1 049 200 juh).

Utóbbiban a 10 juhnál kevesebbet tartó gazdaságok száma mintegy 14 000, amelyeknél azonban csak 53 000 juh tartását regisztrálták az adatfelvételezések alkalmával. Az adatok szerint a 100 egyed feletti gazdaságok száma mintegy 2500 volt.

A gazdasági szervezetek esetében a 100-nál kevesebb juhot tartó gazdaságok száma alig 12%-ot tett ki, és a juhok legnagyobb hányada az 500 feletti létszám-kategóriákban volt.

A Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetség elmúlt években megjelent Időszaki Kiadványai szerint (2010–2018) a juhtartó gazdaságok juhszám szerinti megoszlása (ENAR-nyilvántartás) meglehetősen hasonló képet mutat, jóllehet ez utóbbi a támogatásra jogosult, éven felüli korú nőivarú egyedekre

1. táblázat: A juhtartó gazdaságok és az általuk tartott juhok számának nagyság kategória szerinti megoszlása (2016)

Állatállomány nagyság kategória, egyed	Gazdasági szervezetek	Egyéni gazdaságok	Gazdasági szervezetek	Egyéni gazdaságok
	Juhtartó gazdaságok száma		A tartott juhok száma	
1	2	1749	0,0	1,7
2	6	3280	0,0	6,6
3–5	22	5542	0,1	21,8
6–9	18	3191	0,1	22,9
10–19	68	3479	0,9	45,2
20–29	49	1357	1,2	31,4
30–49	78	1350	2,9	51,1
50–99	86	1382	5,9	94,9
100–199	67	1194	9,6	170,6
200–299	33	510	7,7	120,2
300–399	25	351	8,8	120,0
400–499	27	208	12,1	92,0
500–999	45	219	31,3	149,3
1000–1999	26	77	35,5	103,2
2000–4999	11	8	32,4	18,5
5000 ≤	2	–	15,8	–
Összesen	565	23 897	164,3	1 049,2

Forrás: KSH, 2019

vonatkozik, az előbbi pedig a juhok felvételezés szerinti számát mutatja.

A főbb juhszám-kategóriákba tartozó üzemek és az általuk tartott juhok száma érdekes átalakuláson ment keresztül 2010 és 2018 között (2. táblázat). Szinte minden kategóriában növekedés követte a csökkenést, ami 2018-ban ismét megtorpant.

A 100-nál kevesebb juhot tartók száma mintegy 200-zal kevesebb lett 2011-ben, mint 2010-ben volt, de utána 2016-ig intenzív növekedés következett be a számukban, ami mintegy 1800 új juhtartó megjelenését jelentette 2011–2016 között (összesen 6 001). Az utóbbi két évben csaknem 240 juhtartó tűnt el ebből a kategóriából. Az ezen gazdaságok által tartott nőivarú juhok száma – a 2011-es visszaesést követően – 2017-ig folyamatosan emelkedett (csaknem 65000 egyeddel), viszont 2018-ban mintegy 30000 egyed eltűnt ezekből a gazdaságokból.

Ez a kategória adta a juhtartók döntő hányadát, de az általuk tartott juhok száma csak 2016-ban haladta meg a 201000 egyedet, ami az összes éven felüli nőivarú juh számának több mint 20%-a.

A 101–300 közötti kategóriában 2010 és 2013 között a gazdaságok száma mintegy 100-al lett kevesebb, ami a 2017-ig terjedő

időszakban 340-nel lett több, majd 2018-ban a létszám 60-nal esett vissza. Az általuk tartott állatlétszám 2013-ig csökkent, majd a 2014-es emelkedést 2015-ben kisebb visszaesés követett. A 2017-ig tartó ismételt emelkedést 2018-ban mintegy 13 000 egyed visszaesés követett.

A 301–500 közötti kategóriában az üzemek száma 2015-ben haladta meg a 2010-es szintet, de azt követően folyamatos csökkenést figyelhettünk meg, és a 2018-as adat csaknem megközelítette a 2011-es mélypontot. Az ezen üzemekben tartott juhok száma hasonló trendet követett: 2015-ben meghaladta a 2010-es szintet, de 2018-ra fokozatosan mintegy 25 000 egyed tűnt el e kategória juhászataiból.

Az 501–1000 közötti kategóriában 2010 és 2011 között 50 üzem tűnt el, majd a következő években kisebb létszám változások bekövetkeztek ugyan, de 2016-tól itt is folyamatos csökkenés volt megfigyelhető. Az ebben a kategóriában tartott juhok száma hasonló hullámzó trendet követett a 2011-es visszaesést követően, majd a 2015-ös emelkedést követően mintegy 9 000 egyed tűnt el e kategóriából 2018-ra.

Az 1001–5000 közötti kategóriába átlagosan 50-nél kevesebb gazdaság tartozott a vizsgált

években, de a kisebb hullámzást követően 2016-tól érdemi emelkedésre került sor. Az e kategóriában tartott juhok száma mintegy 40%-ot zuhant 2011-ben, amit kisebb hullámzás követett 2016-ig, ami után 2018-ra mintegy 14 000-el emelkedett a létszám.

Az 5001 feletti gazdaságok száma meglehetősen stabil volt – a 2016-os kiugrástól eltekintve – és az utóbbi két évben a 2010-es szinten volt (3). Az ebben a kategóriában tartott juhok száma az üzemszámnál lényegesen nagyobb hullámzást követett, és a 2016-os kiugrást követően 2018-ra több mint 9000 egyed tűnt el az ágazatból.

Az összes juhtartó üzem száma – a 2011-es visszaesést követően – folyamatosan 2500-al emelkedett 2017-ig, majd több mint 600-al esett vissza 2018-ban. Az összesen tartott éven felüli nőivarú juh létszám 2011-ben csaknem 100 000 egyeddel (866 474 egyed) esett vissza (zömében „utat talált a török piacra”). A 2010-es létszámot 2016-ban sikerült meghaladni (969 914 egyed), s a létszám 2017-ben mintegy 20 000-el tovább emelkedett, majd 2018-ban mintegy 28 000 egyed tűnt el a gazdaságokból.

Tekintettel arra, hogy a juhtartók mintegy 92%-a 300 egyednél kevesebbet tart gazdaságában, érdemes megvizsgálni, hogy a kisebb létszám kategóriák milyen szerepet töltenek be (3. táblázat). E kategóriákat vizsgálva is azt állapítottuk meg, hogy 2011-ben az üzemek számában és a tartott juhok számában egyaránt bekövetkezett a visszaesés, majd a vizsgált időszak közepétől egy fokozatos létszám növekedés volt megfigyelhető az adatokban 2017-ig, amit egy érzékelhető visszaesés követett 2018-ban. A kisebb méret kategóriákban a növekedés elérte a 78-, 60-, 50%-ot is, de a két nagyobb kategóriában is meghaladta a 10%-ot.

A juhtartók számának változásához hasonló trend volt megfigyelhető az általuk tartott juhok számának változásában is, minden kategóriában. Az ezen kategóriákban tartott juhok összes száma a vizsgált időszakban mintegy 50 000 egyeddel emelkedett 2011 és 2017 (559 918 egyed), majd 2018-ban több mint 26 000 egyed tűnt el ezek kategóriákba tartozó üzemekből – valószínűleg török piacon talált gazdára.

A szántóterületek és a gazdálkodási forma különbsége

A KSH 2016. évre vonatkozó adatbázisából leválogattuk a juhtartással foglalkozó gazdasági szervezetek és egyéni gazdálkodók által

2. táblázat: Az ENAR rendszerben nyilvántartott juhászatok és az általuk tartott juhok megoszlása

Megnevezés	Év	Üzem méret (anyajuh vagy kecske/gazdaság)						Összesen
		0–100	101–300	301–500	501–1000	1001–5000	5001–	
Juhartó gazdaságok száma	2010	4235	1783	487	302	59	3	6862
	2011	4043	1706	422	251	43	3	6488
	2012	4134	1698	464	250	50	2	6598
	2013	4212	1683	465	253	45	2	6660
	2014	4608	1729	456	249	49	2	7093
	2015	5235	1718	488	254	49	2	7746
	2016	6001	1853	461	258	46	7	8625
	2017	5806	1943	431	248	51	3	8950
	2018	5761	1882	427	246	54	3	8373
Anyajuhok száma	2010	156 387	315 822	186 202	198 991	84 267	27 518	969 182
	2011	150 931	304 500	162 669	163 670	58 781	25 924	866 474
	2012	151 512	302 465	179 502	166 547	72 452	20 934	893 412
	2013	158 194	300 938	177 898	170 092	68 539	21 085	896 746
	2014	165 109	311 640	176 239	164 125	71 398	21 236	909 747
	2015	180 918	303 318	187 338	169 049	69 473	20 049	930 145
	2016	201 774	326 255	176 420	171 459	59 381	34 625	969 914
	2017	215 379	343 539	165 553	165 685	69 709	26 192	986 057
	2018	176 772	330 977	162 883	162 226	73 931	25 740	958 086

Forrás: Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetség Időszaki kiadványok 2010–2018 alapján Kukovics Sándor által végzett összesítés

használt szántóterületeket, és azokat a 4. táblázatban jelzett terület alapú kategóriákba soroltuk. Kiszámítottuk az egyes kategóriákra érvényes átlag értékeket, amelyeket ki egészítettük a különböző jogcímekre kapható támogatások területre kapható értékeinek összegeivel. Ez utóbbi számítások elvégzéséhez a 2017. évi támogatási összegeket vettük figyelembe.

A gazdasági szervezetek mintegy 60%-a (327 gazdaság) volt besorolható a 100 ha alatti kategóriába, amelyeken átlagosan 99ha területen 188 juhot tartottak.

A 100–200 ha közötti kategóriába 45 gazdasági szervezet tartozott, ahol átlagosan 121 ha területen 298 juhot tartottak

A 200–250 ha közötti kategóriába 25 gazdasági szervezet volt besorolható, ahol átlagosan 199 ha területen 94 juhot tartottak.

A 250–500 ha közötti kategóriában 59 gazdaság tevékenykedett, ahol átlagosan 227 ha területen 327 juhot tartottak.

Az 500–1000 ha közötti kategóriában 53 gazdasági szervezete tevékenykedett, ahol átlagosan 583 ha területen 308 juhot tartottak.

Az 1000 ha feletti kategóriába 56 juhtartó gazdasági társaság volt besorolható, ahol átlagosan 1608 ha területen 913 juhot tartottak.

Az egyéni gazdálkodók megoszlása egy kicsit eltért az előbbtől. Itt a gazdaságok 97,4%-a (23 264 juhtartó) volt a 100 ha alatti kategóriába besorolható, ahol átlagosan 7,37 ha területen 35 juhot tartottak.

A 100–200 ha közötti kategóriába 427 egyéni gazdálkodó volt besorolható, ahol át-

3. táblázat: Az 1–300 anyajuhot tartó juhászatok száma és az általuk termelésben tartott állatok száma								
Megnevezés	Év	Üzem méret (anyajuh vagy kecske/gazdaság)						Összesen
		0–9	10–20	21–50	51–100	101–200	201–300	
Juh tartó gazdaságok száma	2010	390	1153	1531	1154	1225	558	6011
	2011	381	1041	1489	1132	1160	546	5749
	2012	402	1087	1544	1101	1167	531	5832
	2013	345	1120	1621	1126	1156	527	5895
	2014	491	1273	1666	1178	1184	545	6337
	2015	592	1520	1880	1243	1194	524	6953
	2016	782	1685	2169	1364	1299	554	7853
	2017	785	1732	2241	1516	1333	610	8217
	2018	694	1520	2141	1451	1316	566	7688
Anyajuhok száma	2010	2085	16 823	53 321	84 153	177 834	137 988	472 204
	2011	2032	15 145	51 177	82 576	169 893	134 607	455 430
	2012	1865	16 058	53 196	80 393	171 324	131 141	453 977
	2013	1633	16 793	56 279	83 489	169 910	131 028	459 132
	2014	1943	18 625	58 055	86 486	174 456	137 181	476 746
	2015	2809	22 076	65 143	90 890	174 786	128 532	484 236
	2016	3597	25 319	74 424	99 434	189 896	136 359	529 029
	2017	3942	25 476	75 476	110 485	193 781	149 758	559 918
	2018	3200	22 357	72 089	104 683	192 026	138 951	533 306

Forrás: Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetség Időszaki kiadványok 2010-2018 alapján Kukovics Sándor által végzett összesítés

lagosan 103 ha területen 177 juhot tartottak.

A 200–250 ha közötti kategóriában működött 79 egyéni gazdálkodó, ahol átlagosan 150 ha területen 140 juhot tartottak.

A 250–500 ha közötti terület kategóriában tevékenykedett 113 egyéni gazdálkodó, ahol átlagosan 232 ha területen 192 juhot tartottak.

Mindössze 13 egyéni gazdálkodó volt az 500 ha feletti kategóriába besorolható, ahol átlagosan 473 ha területen 8 352 juhot tartottak.

A két gazdálkodási forma esetében egyaránt az 500 ha feletti területen gazdálkodók esetében éri el a támogatás összege azt a kritikus szintet, amely felett a jelenlegi EU ter-

4. táblázat: A gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok által használt szántóterület megoszlása és a hozzá kapcsolódó támogatások összege (2016)

Gazdasági szervezetek	Gazdaságok száma	Szántó terület ha	Juhlétszám egyed	Átlag terület ha	Átlag juh- létszám egyed	SAPS támogatás -143 €/ha*	Zöldítés 81 €/ha	AKG szántó 270 €/ha /**85%/**50%
-100 hektár	327	32 662	61 710	99,88	188,72	14 282,84	9080,28	26 967,60
100–200 hektár	45	5483	13 432	121,84	298,49	17 423,12	9869,04	32 896,80
200–250 hektár	25	4980	2358	199,20	94,32	28 485,60	16 135,20	53 784,00
250–500 hektár	59	16 364	19 310	277,36	327,29	39 662,48	22 466,16	74 887,20
500–1000 hektár	53	30 908	16 369	583,17	308,85	83 393,31	47 236,77	145 987,52
1000 – hektár	56	90 088	51 164	1 608,71	913,64	156 416,00	130 305,51	287 550,00
Egyéni gazdaságok	Gazdaságok száma	Szántó terület ha	Juhlétszám egyed	Átlag terület ha	Átlag juh- létszám egyed	SAPS támogatás -143 €/ha*	Zöldítés 81 €/ha	AKG szántó 270 €/ha /**85%/**50%
-100 hektár	23 264	171 547	832 071	7,37	35,77	1053,91	596,97	1989,90
100–200 hektár	427	44 178	75 677	103,46	177,23	15 509,78	8380,26	27 934,20
200–250 hektár	79	12 098	11 135	153,14	140,95	21 899,02	12 404,34	41 347,80
250–500 hektár	113	26 224	21 711	232,07	192,13	33 186,01	18 797,67	62 658,90
500 – hektár	13	6154	108 584	473,38	8 352,62	67 693,34	38 343,78	120 790,71

*1048 ha-ig - 1048-1230 ha - 36 €/ha - 1230 felett 0€/ha; **300 ha felett 229,5 €/ha; ***1200 ha felett 135 €/ha; 1 € = 310 Ft szinten számítva
Forrás: KSH adatok – Kukovics Sándor számításaival kiegészítve

vek szerint hatályba lép a degresszivitás elve – feltéve, ha csak a SAPS támogatást tekintik alapnak. Amennyiben a SAPS mellett a zöldítés is a számítás alapját képezi, akkor ez a terület alapú támogatás már 450 ha körül eléri a kritikus szintet.

Tekintettel arra azonban, hogy a legtöbb juhtartó a szántóterület mellett gyepterületen is gazdálkodik, és a kétféle támogatás összeadódik, a kritikus támogatási összeg hamarabb látó közelbe kerül.

A gyepterületek és a gazdálkodási forma különbsége

A KSH 2016 évre vonatkozó adatbázisából leválogattuk a juhtartással foglalkozó gazdasági szervezetek és az egyéni gazdálkodók által használt gyepterületeket és azokat az 5. táblázat szerinti terület alapú kategóriákba soroltuk. E területek adatainak elemzése kiegészítéseként kiszámítottuk az átlag értékeket, valamint az átlagos területekhez igénybe vehető támogatások (gyep és AKG) nagyságát. Ez utóbbi számítások elvégzéséhez a 2017. évi támogatási összegeket vettük figyelembe.

A juhtartó gazdasági társaságok csaknem 80%-a (452 üzem) kevesebb, mint 100 ha gyepterületen gazdálkodik, ahol több mint 69 000 juhot tartottak (átlagosan 15,21 ha és 154 juh).

A 100–200 ha közötti gyepterület kategóriában mindössze 51 gazdasági szervezet tevékenykedett, és kismértékben több juhot tartottak (6895 egyed), mint az előző kategóriában (átlagosan 135 ha és 692 juh).

A 200–250 ha közötti gyepterület kategóriában 12 gazdasági szervezet működött átlagosan 223,9 ha területen 543 juhot tartottak.

A 250–500 ha közötti gyepterület kategóriában 28 gazdaság működött, átlagosan 352 ha területen 610 juhot tartottak.

Az 500–1000 ha közötti gyepterület kategóriában mindössze 9 gazdasági szervezet tevékenykedett, és átlagosan 687 ha területen 1705 juhot tartottak.

Az 1000 ha feletti gyepterületen 13 gazdasági szervezet működött, ahol átlagosan 3022 ha területen 1569 juhot tartottak.

A fentiekkel szemben az egyéni gazdálkodók száma csaknem elérte a 24 ezret, amelyből a 100 ha alatti gyepterületen gazdálkodók aránya meghaladta a 98%-ot. Ez utóbbiak átlagosan 3,8 ha területen 36 juhot tartottak.

A 100–200 ha közötti gyepterület kategóriába 230 egyéni gazdálkodó tartozott, amelyekben átlagosan 137 ha gyepterületen 540 juhot tartottak.

A 200–250 ha közötti gyepterület kategóriába 41 egyéni gazdálkodó volt besorolható, akik átlagosan 214 ha gyepterületen 623 juhot tartottak.

A 250–500 ha közötti gyepterület kategóriába 39 egyéni gazdálkodó volt besorolható, akik átlagosan 324 ha gyepterületen 765 juhot tartottak.

Az 500 ha feletti gyepterület kategóriába mindössze csak 4 egyéni gazdálkodó volt besorolható, akik átlagosan 948 ha gyepterületen 1447 juhot tartottak.

A különböző méret kategóriákba sorolt eltérő gazdálkodási formában dolgozó üzemek által igénybe vehető gyeptámogatás mennyisége természetesen a terület nagysággal együtt emelkedett. A kizárólag gyeptámogatást igénybe vevő gazdasági társaságok és egyéni gazdálkodók esetében egyaránt a 270 ha terület lehet a vízválasztó szint, ahol már a juhtartó elgondolkodhat a juhtartás szükségességében vagy lehetőségében. Ez az a szint, amely már meghaladja az EU elképzelések szerinti 60 000 eurót, amely felett a degresszivitás 100 000 ha-ig hatályba lép.

Ha figyelembe vesszük, hogy a gyepterület juhtartással való hasznosítása és a lehetséges 30% bérköltés támogatásba való beszámíthatóságát, akkor 330–350 ha gyepterületre kapható támogatás esetében lesz elérhető az a támogatási maximum, amely a juhtartás felső támogatási korlátja lehet, ha a juhtámogatásokat nem számítják bele a támogatás teljes összegébe.

Tekintettel arra, hogy a juhtartó gazdaságok legtöbbször szántóterületen is gazdálkodik, a szántó- és a gyepterületre kapható támogatás összege összeadódik (még akkor is ha csak az alap támogatást vesszük figyelembe), aminek következtében a juhtartás támogatásáért igényelhető támogatás összege és a juhtartás költsége nem lesz megfelelő arányban ahhoz, hogy meghatározott üzem méret elérése esetében a juh megtartása indokolt legyen.

(Az AKG támogatásként kapható összegeket csak tájékoztatás címen lehetőségként mutatjuk be, mert a juhászatok mindössze

5. táblázat: A gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok által használt gyepterület megoszlása és a hozzá kapcsolódó támogatások összege (2016)

Gazdasági szervezetek	Gazdaságok száma	Gyep terület ha	Juhlétszám egyed	Átlag terület ha	Átlag juh-létszám egyed	AKG gyeptámogatás 164 €/ha	Gyeptámogatás 225,81 €/ha
-100 hektár	452	6877	69 654	15,21	154,10	2494,44	3434,57
100–200 hektár	51	6899	35 309	135,27	692,33	22 184,28	30 545,32
200–250 hektár	12	2687	6526	223,92	543,83	36 722,88	50 563,38
250–500 hektár	28	9865	17 097	352,32	610,61	57 780,48	79 557,38
500–1000 hektár	9	6191	15 349	687,89	1705,44	112 893,96	153 332,44
1000–hektár	13	39 297	20 408	3022,45	1569,85	495 681,80	682 499,43
Egyéni gazdaságok	Gazdaságok száma	Gyep terület ha	Juhlétszám egyed	Átlag terület ha	Átlag juh-létszám egyed	AKG gyeptámogatás 164 €/ha	Gyeptámogatás 225,81 €/ha
-100 hektár	23 582	90 489	863 693	3,84	36,63	6007,32	867,11
100–200 hektár	230	31 567	124 260	137,25	540,26	22 509,00	30 951,25
200–250 hektár	41	8814	25 570	214,98	623,66	35 256,72	48 544,63
250–500 hektár	39	12 667	29 865	324,80	765,80	53 267,20	73 343,09
500–hektár	4	3792	5791	948,00	1447,45	155 472,00	214 067,88

*1048 ha-ig - 1048-1230 ha - 36 €/ha - 1230 felett 0€/ha; **300 ha felett 229,5 €/ha; ***1200 ha felett 135 €/ha; 1 € = 310 Ft szinten számítva
Forrás: KSH adatok – Kukovics Sándor számításaival kiegészítve

20%-a jutott hozzá gyepterület AKG támogatáshoz ebben a periódusban.)

A juhtartó gazdaságok megoszlása a területalapú támogatások szerint

A három egymás követő direkt anyajuh-támogatást igénybe vevő juhászatok által használt területek szerinti adatlegyűjtést kértünk a Magyar Államkincstár támogatásokat kezelő egységétől. Ezt a leválogatást tisztelettel köszönjük a Magyar Államkincstárnak!

Az adat leválogatásban a 6. táblázatban jelölt terület kategóriákat határoztunk meg, nullától 1000 ha feletti területig. Az adatok a szántó- és a gyepterületeket összevontan tartalmazzák, csak a direkt anyajuh-támogatás igénybe vétele és az ahhoz tartozó terület nagyság volt a válogatási szempont a vizsgált években. A kapott adatok alapján érdekes megállapításokat tehetünk.

Azt mindig is tudtuk, hogy a juhtartók jelentős hányada nem rendelkezik olyan

6. táblázat: A három egymást követő évben direkt anyajuh támogatást igénybe vevő juhtartó vállalkozások által használt területek megoszlása

Terület kategóriák	2016		2017		2018	
	db	%	db	%	db	%
(nulla) 0 F1 (>=0,0000 ÉS <=0,0001)	1541	0,00	1438	0,00	1497	0,00
0-10 F1 (>=0,0001 ÉS <=10)	1996	1,74	2058	1,77	1992	1,72
10,0-20 F1 (>=10,0001 ÉS <=20)	1004	2,66	1008	2,65	1012	2,65
20-50 F1 (>=20,0001 ÉS <=50)	1355	8,06	1349	7,97	1336	7,91
50-100 F1 (>=50,0001 ÉS <=100)	967	12,71	977	12,71	993	12,93
101-200 F1 (>=100,0001 ÉS <=200)	689	17,57	702	17,69	697	17,56
201-300 F1 (>=200,0001 ÉS <=300)	308	13,79	317	14,11	326	14,55
301-500 F1 (>=300,0001 ÉS <=500)	141	9,56	147	9,95	144	9,84
501-1000 F1 (>=500,0001 ÉS <=1000)	81	9,88	89	10,86	88	10,84
1000- felett F1 (>=1000,0001 ÉS <=10000)	60	24,02	57	22,29	57	22,00
Összesen:	8142	100,00	8142	100,00	8142	100,00
ÖSSZESEN ha =	549 971,5104		554 385,7095		555 967,5471	

db – az adott kategóriába tartozó üzemek száma; % – az adott kategóriába tartozó üzemek által használt terület aránya az összesen belül
 Forrás: Magyar Államkincstár adatlegyűjtésére alapozott, Kukovics Ferenc és Kukovics Sándor által elvégzett kalkuláció

földterülettel, amely után támogatás igénybe vételére jogosult lehetne. Ezek többségében „szívességi” földhasználók, amelyek más tulajdonában lévő területeket használnak, de nem ők jogosultak a terület alapú támogatás igénybe vételére. A juhászatok következő kategóriájába olyan juhászatok tartoznak, amelyek földhasználóként korlátozott mértékben, de hozzájuthatnak terület alapú támogatáshoz, A juhászatok harmadik kategóriájába sorolhatók azon gazdaságok, amelyek az általuk használt teljes terület után

igénybe tudják venni a terület alapú támogatásokat.

Az egyes vizsgált évek adatai között érzékelhető különbségek voltak az egyes terület alapú kategóriába sorolt gazdaságok számában, de ezek a változások létszámban és arányban csak kismértékűek.

A direkt anyajuh-támogatást igénybe vevő juhtartók mintegy 17,8-18,9%-a egyáltalán nem rendelkezett olyan földterülettel (nulla ha), amely után támogatást vehetett volna igénybe – s ezzel jelentős terület ala-

pú támogatástól esett el, csak az anyajuhra igénylehető támogatások képezték a bevétel kiegészítéseiket.

A juhtartók 20-25%-a (éves különbségekkel) kevesebb, mint 10 ha összes terület alapján kapott terület alapú támogatást is, az általuk használt terület nagysága alig haladja meg az összes használt terület 1,7%-át.

A juhtartók átlagosan 12,3%-a több mint 10, de kevesebb, mint 20 ha területet használt és ez után vehetett igénybe terület alapú támogatást. Az e kategóriába tartozó juhászatok az összes támogatott terület átlagosan 2,65%-át használták vagy tulajdonolták.

A 20-50 ha területkategóriába a juhászatok átlagosan 16,4%-a tartozott, amelyek az összes támogatott terület mintegy 8%-át használták, és jutottak hozzá az ehhez kapcsolódó támogatásokhoz.

Az 51-100 ha területet hasznosító juhászatok aránya átlagosan 11,9%-ot tett ki, s ezek használták a támogatott terület 12,7-12,9%-át.

A 101-200 ha kategóriába volt sorolható volt a juhászatok 3,8%-a és az összes támogatható terület átlagosan 17,6%-át használták vagy birtokolták, ami után terület alapú támogatásokat is igénybe tudtak venni.

A 201-300 ha kategóriába a juhászatok 1,75% volt átlagosan besorolható, és ők használták az összes támogatott terület 13,8-15,6%-át, amely után terület alapú támogatáshoz is hozzá tudtak jutni.

A 301–500 ha kategóriába a juhászatok átlagosan 1%-a volt besorolható, amelyek a támogatható terület 9,6–9,9%-át hasznosították és vettek fel utána terület alapú támogatást is.

Az 501–1000 ha kategóriába a juhászatok átlagosan 1,0%-a volt besorolható, amelyek a hasznosítható támogatott terület 9,9–10,8%-a után vehettek igénybe terület alapú támogatásokat.

Az 1000 ha feletti juhászatok aránya az előbbiekhöz képest elenyésző volt (0,7%), de a támogatható terület 22–24%-át használták, és igényeltek utána terület alapú támogatásokat is.

A fentiekből is igazolódott az a korábbi megállapítás, hogy a juhászatok nemcsak az állatlétszám, hanem a használt terület nagysága szerint is rendkívül elaprózottak.

Egy konkrét gazdaság által igénybe vett támogatások alakulása

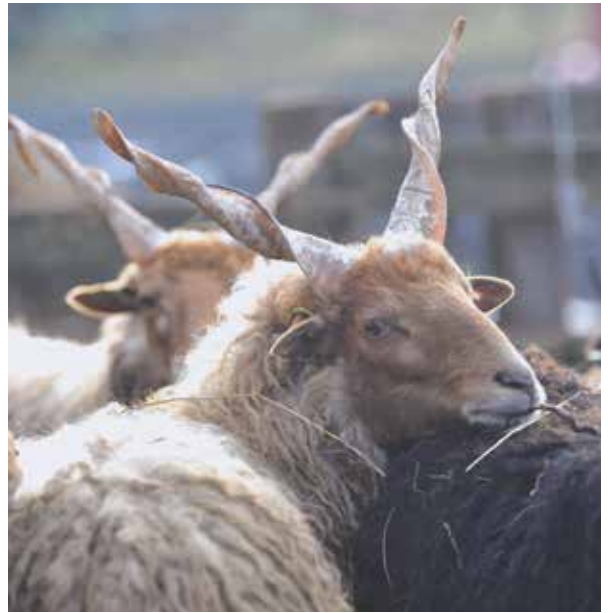
A fenti folyamatok hatásainak jobb nyomon követhetőségéhez kiválasztottunk egy konkrét gazdasági társaságot, amelynek területi és létszám adatait, valamint 2017. évi támogatási összegeit a 7. táblázatban összegeztük, és 310 Ft/1 euró átváltási arányon kalkuláltuk a támogatási összegeket ahhoz, hogy az új EU elképzelések hatásait vizsgálhassuk.

Az adott gazdaság a területi adottságai,

valamint a munkaerő lehetőségei következtében szinte minden pályázati jogcímmre eredményesen pályázott. Ennek következtében egy hatékonyan működő gazdasággá vált.

Amennyiben a fent jelzett EU elképzelések bevezetésére a jelenlegi formájában sor kerül, akkor elkerülhetetlen lesz a gazdaság két esetleg három részre bontása a támogatások megtartása céljából. Ez attól függ, hogy a SAPS mellett a zöldítés is a támogatási felsőhatár megállapításának alapját képezi-e. Amennyiben a direkt anyajuh-támogatások is a számítás alapjába bekerülnek, nehéz döntések előtt állnak: a két vagy három részre bontás mellett mennyiben éri majd meg a juhtartás megtartása. Ezek a kérdések még akkor is felmerülnek, ha a bér és bérjellegű kiadásait figyelembe veszik a támogatási felsőhatár meghatározásában.

Ez a folyamat egy jól működő, hátrányos termelési feltételek között hatékonyan működő gazdaságot kettő vagy három kevésbé hatékony gazdasági egységre bontsának.

Következtetések

Nagyon sok bizonytalanság van még a várható támogatási elképzelésekben, és még sok tényező változhat. Amennyiben azonban a 60 000 euró támogatási hatás és a 100 000 euró degresszivitási határ (capping) bevezetésére sor kerül, a nagyobb méretű gazdaságokban felvetődik a gazdaságok területeinek szétírásának szükségessége ahhoz, hogy a jelenlegi szinthez képest ne veszítsenek el támogatási összegeket, és a juhtartást is működtessék.

Az egyértelműen látszik, hogy a capping és a degresszivitás bevezetésével a nagyobb gazdaságok jelentős hányada eltűnt, szétíródott már a jelenlegi időszakban használt 150 000 eurós határ esetében is. Amennyiben az új elképzelések bevezetésére sor kerül, a juhászokban nagyszámú eredményesen működő gazdaság szétírására kerülhet sor a támogatás veszteségek elkerülése céljából. Esetleg még a juhtartás fenntartása is kérdésessé válhat, mert a terület alapú támogatások „hosszú egyenesbe” a juhtartást a jelenlegi termelési és hatékonysági szinten.

(Folytatjuk)

KUKOVICS SÁNDOR,

Juh és Kecske Terméktanács és Szakmaközi Szervezet

TÓTH PÉTER, PATAKI TÍMEA,

KSH

KUKOVICS FERENC

Magyar Juh- és Kecskegyártás Gazdasági Közhasznú Egyesület

JÁVOR BENCS

Hód-Mezőgazda Zrt.

7. táblázat: A 2017 évi terület és állat alapú támogatások kimutatása egy adott gazdasági társaságban

Jogcímekek	Mennyiség ha, vagy egyed	Hektára vagy egyedre vetített fajlagos támogatás	összes támogatás €-ban – 1 € = 310 Ft
Terület alapú támogatások			
SAPS	994 ha	45 495 Ft/ha	145 877,52
Zöldítés	994 ha	24 470 Ft/ha	78 461,87
VP AKG	550 ha	45 140 Ft/ha	80 087,10
THET (KAT)	550 ha	13 372 Ft/ha	23 724,51
NAT ERDŐ	27 erdő tag	144 800 Ft/tag	12 611,61
NAT Gyep	283 ha	21 575 Ft/ha	19 513,31
Szálás fehérje takarmány	61 ha	23 475 Ft/ha	4 619,27
Szemes fehérje takarmány	27 ha	51 370 Ft/ha	4 474,16
Állatalapú támogatások			
Termeléshez kötött anyajuh	2000 egyed	7 314 Ft/egyed	47 187,10
Nemzeti kieg. anyajuh	2000 egyed	18,6 Ft/egyed	120,00
Termeléshez kötött anyatehén	198 egyed	47 914 Ft/egyed	30 603,14
Nemzeti kieg. anyatehén	198 egyed	22 282 Ft/egyed	14 231,73
Hízott bika	22 egyed	18 318 Ft/egyed	1 299,99
Kos deminimis	6 egyed	240 000 Ft összesen	774,19
Extenzifikációs marha történelmi bázis alapon	bázis jogosultság egyed alapon	7.350.000 Ft összesen	23 709,68